Philologia LXVIII
Nr. 1 (326) IANUARIE – IUNIE 2026

https://doi.org/10.52505/1857-4300.2026.1(326).11
CZU: 821.161.1.09-93

Literatura sovietică pentru copii – instrument de colonizare educațională[1]

Cristian SERDEȘNIUC

Doctorand
E-mail: serdesniuccristian@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8522-2523
Școala Doctorală de Științe Umaniste și ale Educației a USM

Soviet Children's Literature – an Instrument of Educational Colonisation

Abstract

The article examines the role of Soviet children's literature as an instrument of indoctrination in postwar Bessarabia. During the Stalinist period, writers were compelled to promote the model of *homo sovieticus*, along with themes such as the cult of personality, socialist labour, and the denial of national identity. Literature thus became a vehicle of propaganda, sacrificing aesthetic value in favour of ideology. However, after 1953, the Khrushchev Thaw allowed for a degree of liberalisation and the recovery of the Romanian classical tradition. This shift in paradigm was carried out by the generation of the 1960s, represented by authors such as Grigore Vieru and Aureliu Busuioc, who redefined the aesthetics of the genre by replacing rigid slogans with texts that emphasised authenticity and human values.

Keywords: ideological colonisation, *homo sovieticus*, children's literature, proletcultism, the generation of the 1960s, national identity, censorship.

Rezumat

Articolul analizează rolul literaturii sovietice pentru copii ca instrument de îndoctrinare în Basarabia postbelică. În perioada stalinistă, scriitorii au fost constrânși să promoveze modelul *homo sovieticus*, dar și teme precum cultul personalității, munca socialistă și negarea identității naționale. Literatura a devenit un material de propagandă, sacrificând esteticul în favoarea ideologiei. Totuși, după 1953, „dezghețul" hrușciovist a permis o relativă liberalizare și recuperarea tradiției clasice românești. Această mutație de paradigmă este înfăptuită de generația șaizecistă, prin autori precum Grigore Vieru sau

[1] Acest articol este susținut printr-un grant al Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS - UEFISCDI, numărul proiectului PN-IV-P8-8.3-ROMD-2023-0178, în cadrul PNCDI IV (cond.: dr. hab. Simona Mitroiu).

Aureliu Busuioc, care au redefinit estetica genului, înlocuind lozincile rigide cu texte în care se punea accentul pe autenticitate și valorile umane.

Cuvinte-cheie: colonizare ideologică, *Homo sovieticus*, literatură pentru copii, proletcultism, generația șaizecistă, identitate națională, cenzură.

Basarabia constituie un caz particular în arealul românesc, fiind singura regiune supusă unui proces sistematic de colonizare sovietică (Terian 2013, p. 125). Această acțiune a presupus strategii instituționalizate, prin care puterea imperială a urmărit substituirea identității autohtone cu una configurată conform setului de valori al colonizatorului. Instrumentele de inginerie culturală utilizate au vizat fragmentarea legăturilor cu spațiul cultural românesc, factorul lingvistic fiind elementul central al acestei separări. Astfel, impunerea alfabetului chirilic (de tip rusesc) în 1940 (și reintroducerea sa în 1944) a avut scopul deliberat de a fractura continuitatea culturală, făcând literatura clasică inaccesibilă noilor generații. Această barieră artificială a fost consolidată prin teoria unei „limbi moldovenești" distincte, menită să izoleze comunitatea de rădăcinile sale latine.

În acest cadru, literatura a fost privată de libertatea creativă, fiind transformată într-un vector ideologic subordonat statului. Obligativitatea realismului socialist a impus glorificarea „omului nou" și a „prieteniei popoarelor", în timp ce istoria a fost supusă unei cenzuri riguroase, care a resemnificat actele de anexare drept acte de „eliberare". Totodată, s-a operat o ierarhizare culturală prin care valorile ruse erau prezentate ca fiind „universale", în timp ce cultura locală era marginalizată și retrogradată la stadiul de folclor sau arhaism rural.

Primele decenii postbelice au fost marcate de un discurs subordonat propagandei totalitare. O trăsătură definitorie a literaturii basarabene din această perioadă, evidențiată de criticul Mihai Cimpoi, este interferența dezastruoasă a politicului în actul estetic, fenomen denumit sugestiv „răul existenței" (Cimpoi 1968, p. 16). Acest concept nu vizează doar opresiunea explicită – arestările sau controlul editorial –, ci și formele insidioase de alterare a conștiinței: adaptarea forțată, autocenzura și resemnarea, care au lăsat amprente profunde asupra textelor epocii.

În consecință, procesul de decolonizare a unui stat care a cunoscut o astfel de dependență politică și culturală nu se poate limita la desființarea instituțiilor de subordonare, etapă numită de Walter Mignolo „preluarea controlului asupra statului" (*taking hold of the state*) (Mignolo și Walsh 2018, p. 136). Decolonizarea autentică necesită un efort continuu de eliminare a reziduurilor imperiale prin ceea ce se numește „decolonizare simbolică" (*Ibidem*). Demersul implică resemnificarea trecutului prin intermediul literaturii și culturii, vizând acele zone ale existenței – intimitatea, cotidianul și creativitatea – în care s-a infiltrat profund logica puterii coloniale.

Colonizare simbolică prin literatura destinată copiilor

Pentru realizarea scopurilor ideologice și în vederea *edificării omului nou,* regimul sovietic a pus sub semnul întrebării chiar identitatea națională a basarabenilor, vizând în mod direct limba, istoria, cultura și religia. Toate aceste repere fundamentale au fost devalorizare, distorsionate și erodate printr-o mașinărie propagandistică de tip proletcultist, menită să uniformizeze gândirea și să șteargă particularitățile etnice și culturale. *Omul sovietic* trebuia să fie un individ cu convingeri comuniste ferme, care ar fi adoptat zilnic comportamente conforme ideologiei oficiale și ar fi respins orice reminiscență de ordin religios, național sau tradițional (Dolghi 2022, p. 39).

În acest scop, au fost substituite valorile. În literatura sovietică din țările fostului bloc socialist, s-a recurs la abandonarea temelor universale ale copilăriei în favoarea unor figuri arhetipale politizate (copilul-soldat, octombrelul, pionierul-informator), menite să transfere loialitatea pentru familie către aparatul de stat. Adoptarea șabloanelor proletcultiste de către scriitori a compromis autonomia artistică în favoarea unui „patriotism" radicalizat și străin de contextul național.

În RSSM are de suferit în primul rând familia ca mediu de perpetuare a datinilor străbune, de atașament și comunicare autentică, de creștere și educare a copilului. Aceasta este dislocată, educația copilului este instituționalizată, pentru a răspunde cât mai eficient idealurilor de formare a *omului nou*, prin grădinițe, școli, biblioteci, lagăre pionierești ș.a. Copilul trebuia să fie întruchiparea viitorului revoluției, iar copilăria fericită – nimic altceva decât o realizare a transformărilor socialiste (*Ibidem*, pp. 41-42).

Mecanismele cenzurii nu au funcționat mereu la fel în perioada sovietică, de aceea trebuie să vorbim despre două perioade ale literaturii noastre: cea de până la moartea lui Stalin și cea ulterioară morții lui.

Poezia sovietică destinată copiilor a fost, în perioada stalinistă (în special anii 1930-1953), un instrument explicit de îndoctrinare ideologică (Șleahtițchi 2004, p. 12). Departe de a celebra frumusețea naturii, bogăția tradițiilor sau universul interior al copilăriei, acest tip de poezie cultiva imaginea copilului propagandist, soldat, informator sau muncitor *conștiincios.*

Printre scriitorii care respectau cu asiduitate acest program ideologic în literatura lor pentru copii se regăsesc: Agnia Barto (1906-1981): *Lenin e cu noi, Poem despre un pioner erou* ș.a.; Samuil Marșak (1887-1964), redactor la revistele lunare pentru copii «Чиж» și «Ёж»[2] (1928-1935), adresate școlarilor ce făceau parte din organizațiile de pionieri, având prin urmare vârste cuprinse între 7 și 14 ani; Sergey Mihalkov (1913-2009): *Unchiul Stiopa* (1936), *Cravata roșie* (1946) ș.a.; Kornei Ciukovski (1882-1969): *Doctorul Aumădoare* (1929); Arkadi Gaidar (1904-1941): *Timur și băieții lui* ș.a. Cărțile acestor scriitori erau traduse în limbile din țările din blocul socialist și circulau masiv prin toate bibliotecile.

[2] *Cij* («Чиж») – Ciocârlia; *Ioj* («Ёж») – Ariciul.

S-au implicat activ în promovarea valorilor comuniste prin intermediul textelor pentru copii următorii scriitori locali: Emilian Bucov (1909-1984) – *Pentru pământul nostru* (1951); Ion Ștefăniță (1924-1996) – *Voinicul pioner*; Anton Roman (1913-1994) – *Cântec pentru tractorist*; Leonid Corneanu (1909-1957) – *Căluțul din pădure*; Teodor Văluță (1914-1991) – *Sovietica mea*; Petru Zadnipru (1927-1976) – *Pentru voi, copii*; Dumitru Milev (1887-1937) – *Un nou început* ș.a.

Acești scriitori moldoveni, care au activat în primii ani ai regimului sovietic și au fost angajați în slujba ideologiei dominante, prin operele lor destinate copilului au promovat temele impuse timpului. Deși unii dintre ei au dovedit un talent literar autentic, valoarea estetică a operelor este compromisă de tonul declarativ, caracterul tezist și respectarea șabloanelor proletcultiste. Aceste scrieri, astăzi aproape uitate sau chiar necunoscute, oferă totuși o imagine revelatoare despre presiunea ideologică exercitată asupra creației literare din RSSM și despre rolul literaturii pentru copii ca instrument de formatare politică și culturală într-un sistem totalitar.

Tematici dominante în literatura *moldovenească pentru copii* din anii ’40- ’50

Scrierile sovietice pentru copii au promovat o serie de tematici dominante, menite să formeze *omul nou* (*homo sovieticus*) încă din pruncie. Patriotismul era prezentat într-o formă radicalizată, care nu admitea nuanțe sau reflecții personale, ci presupunea devotament necondiționat față de patrie și partid. Copiii erau îndemnați să-și manifeste loialitatea nu doar prin participarea la evenimentele și forurile pionierești, ci prin acte de denunțare, chiar și a propriei familii, de dragul „patriei mărețe”. Școala sovietică constituia principalul instrument de îndoctrinare prin intermediul manualelor care aveau menirea să epureze orice influențe „ale propagandei burgheze dușmănoase” și să formeze un nou construct – „omul sovietic”. O hotărâre a Biroului CC al PC (M) din 7 mai 1945 indica „îmbunătățirea conținutului muncii organizațiilor de pionieri”, create în 1944. „Aceste organizații trebuiau să participe la educarea elevilor în spiritul patriotismului sovietic, al devotamentului și dragostei față de URSS și Stalin. În acest scop, s-a ordonat amenajarea camerelor și a *colțurilor* tinerilor leniniști, organizarea diverselor activități cu caracter politic în școli, instituirea însemnelor pentru pionieri, în primul rând a cravatelor de pionieri. De asemenea, s-a decis instituirea funcției de instructor superior în școli, a căror sarcină a fost organizarea activităților de îndoctrinare a pionierilor” (Negru et. al. 2025, p. 159).

O temă fundamentală în circuitul ideologic a reprezentat-o *cultul personalității*. Figuri precum Lenin și Stalin erau prezentate nu doar ca lideri politici, ci ca entități tutelare, *protectori* înțelepți și infailibili ai întregii Uniuni Sovietice. În literatura pentru copii, acești lideri apăreau adesea în ipostaze paterne, veghetori asupra viselor, pașilor și a întregului proces de dezvoltare *armonioasă* a personalității copilului. Lenin-copil, Lenin-adolescent, Lenin-părinte protector erau ipostazele „omului perfect”, de la care trebuie să se ia învățăminte. Viața lui Lenin era prezentată în culori idealizante, acesta fiind „un Mesia” al regimului sovietic. Desenele, poemele și povestirile îl înfățișau

pe adultul Lenin drept un *prieten al copiilor*, un simbol al grijii absolute, în timp ce Stalin era adesea ilustrat ca o figură curajoasă, un model de bărbăție adevărată și neînfricare. Manualele școlare se deschideau cu imaginea lui Lenin, valorificându-i importanța chiar din prefața cărții. Pentru a fi tipărite, cărțile pentru copii trebuiau să conțină, de preferință încă la începutul cărții, o poezie elogioasă despre Lenin, Stalin sau despre Revoluția din octombrie, în general, despre un subiect impus de regim. Manualul de citire pentru clasa a treia, editat în RSSM (1947) se deschide cu poezia *Conducătorul*, de A. Surkov. Poezia trebuia să dea direcția, să indice clar liniile de forță ale educației tinerei generații: „În toiul marelui măcel/ Prin foc și fum când am trecut,/ Soldații se gândeau la el/ Și numa-n dânsul au crezut/ Atunci când crâncenul vrăjmaș/ ne-mpiedica din drum mereu, - / În rând cu noi, ca un ostaș, / El sta mereu la postul său. Așa cum știe numai el./ Când mii de puști au bubuit,/ Cu vrerea lui ca de oțâl,/ Armata întreagă s-a căli./ Trăiască Stalin! Am strigat/ Ieșind năvalnic din tranșei/ Și spre dușman ne-am aruncat/ Și năpustit ca niște lei. Și nu odată i-am biruit/ În lupte grele pe fașciști/ Urmașii noștri ne-or numi/ pentru aceasta – stataliști”.

Pe pereții instituțiilor de stat nu lipsea portretul „conducătorilor iubiți”, chiar și prin unele case – înlocuind icoanele de cândva. Politica devenise o nouă religie, stârpind-o pe cea creștinească, numită în batjocură „opiu pentru popor”.

Negarea existenței lui Dumnezeu, promovată activ de statul sovietic prin intermediul instituțiilor de stat și al literaturii, artei și culturii, era astfel întărită prin instaurarea unei noi sacralități seculare, în centrul căreia se aflau capii partidului.

De asemenea, o temă dominantă în literatura sovietică este glorificarea muncii socialiste ca virtute supremă. Autoritățile comuniste reduc țăranul (basarabean) la o simplă forță de muncă. *Noi muncim, nu gândim* – sună o lozincă sovietică. Scrierile sovietice redau „fericirea” omului de a lucra în colhoz, de a se supune, a se înrobi.

O prioritate a regimului comunist era impunerea limbii ruse și a supremației fratelui rus. Programa școlară prevedea faptul că obiectivul de bază al predării limbii ruse „este de a-i dota pe elevi cu această limbă ca armă puternică pentru construcția socialistă, ca mijloc de introducere a culturii avansate a marelui popor rus” (*Ibidem*, p. 162).

Școala și instituțiile culturale sovietice aveau rolul asumat de a crea *omul nou* prin ștergerea reperelor identitare românești, prin anularea memoriei istorice și a trecutului cultural, literar, artistic.

Enumerăm, în continuare, câteva principii ale literaturii pentru copii respectate de „instructorii” ideologiei sovietice:

Anihilarea emoțiilor autentice. Educația sovietică dezaprobă dreptul copilului la propria emoție. În mai toate scrierile destinate copilului, lipsea introspecția – acesta nu era încurajat să fie melancolic, îndoielnic sau contemplativ. În locul trăirilor intime apărea un eroism artificial, un curaj forțat, *motivat* de formulele stereotipe. Copilului i se inocula loialitatea față de patria sovietică și neîncrederea față de ceea ce se afla dincolo de hotarele URSS, totul fiindu-i prezentat ca ceva dușmănos, străin,

toxic: „Nu-i e frică de nimeni, nici lacrimi nu varsă,/ Când mama e dusă, și tata nu-i acasă./ Cu ochii la steag și la chipul lui Lenin,/ El crește viteaz, cu gânduri de senin" (*Micul pioner*, de Ion Ștefăniță, 1950). Prin urmare, literatura sovietică pentru copii și-a propus într-un mod abuziv să sacrifice dreptul la o copilărie firească, autentică în favoarea unei viziuni propagandistice și uniformizate asupra lumii.

Artificializarea lumii și ruptura de natură. Poezia destinată copiilor în perioada stalinistă și parțial poststalinistă timpurie (anii '50-'60) se distinge printr-o detașare programatică față de universul real al copilăriei și al naturii, înlocuit cu o retorică artificială, tributară programului proletcultist. În loc să exploreze sensibilitatea, curiozitatea sau relația firească a copilului cu lumea înconjurătoare, aceste texte îi prezintă copilului „agenda" corectă a evoluției sale – să devină octombrel, pionier, apoi comsomolist: „Am o roșie steluță, / Dragă mi-e steluța mea. / «Am o roșie steluță» – / Scriu pe-o foaie ca de nea. / Râde soarele-n ogradă, / Iar steluța de pe piept / Se apleacă-ncet să vadă / Dacă scriu frumos și drept" (*Octombrelul*). Această evoluție nu are rolul de a reflecta o maturizare psihologică firească, ci reprezintă o schemă strategică de dezumanizare, prin *mașinăria* totalitară, menită să dezrădăcineze ființa copilului – viitorul cetățean – de la valorile strămoșești, manipulat să devină un angajat politic din frageda vârstă a copilăriei. În acest sens, poezia devine un instrument de propagandă, în care valorile firești ale copilăriei sunt înlocuite cu lozinci, iar individualitatea este anulată (prin constrângere) în favoarea conformismului de masă.

Loialitatea și spiritul de sacrificiu în numele partidului. Cărțile pentru copii publicate în perioada de maximă ideologizare aduceau în prim-plan figuri emblematice, care întruchipau loialitatea absolută față de regimul sovietic, chiar cu prețul sacrificiului familial sau personal. Un exemplu paradigmatic este cel al lui Pavlik Morozov (1918-1932), elevul transformat în martir propagandistic, celebrat pentru că și-a denunțat propriul tată autorităților sovietice, fapt considerat o supremă dovadă de fidelitate față de statul proletar. Figura lui devine nu doar subiect de povestiri și versuri, ci și un reper *educațional* promovat insistent în școli, în muzee tematice și în literatura ilustrativă pentru copii. O altă prezență constantă în imaginarul literar al vremii este Timur, personajul creat de Arkadi Gaidar (1904-1941) în *Timur și tovarășii săi*, simbol al copilului vigilent, organizat, altruist și profund devotat cauzelor colective. El și grupul său de pionieri acționează ca un fel de miliție morală juvenilă, mereu pregătită să sancționeze nedreptatea sau indisciplina – totul în cheie ideologică, perfect aliniată cu lozincile sovietice. Aceste și alte figuri canonizate ideologic erau intens promovate totodată și prin traduceri din literatura rusă proletcultistă, inclusiv din operele autorilor Filip Mironov, Mihail Șolohov etc. Cărțile lor relatau fapte de eroism săvârșite de copii în contextul războiului, având în prim-plan copii-partizani care luptă, suferă sau mor pentru idealurile comuniste. Literatura acestor ani nu urmărea dezvoltarea emoțională sau intelectuală a copilului, ci formarea unei conștiințe colective obediente, prin glorificarea unor modele standardizate de comportament

revoluționar. Textul pentru copii trebuia să întrunească câteva condiții: simplificarea mesajului, accesibilitatea conținutului și ritmicitate, ca în exemplul următor: „Eu proslăvesc partidul/ lui Lenin și-al lui Stalin/ Și jur că niciodată/ n-oi șovăi din cale!".

Poeții-pilon ai ideologiei sovietice moldovenești, precum Emilian Bucov, Andrei Lupan, nu aveau cum să evite tema copilului și a copilăriei – o temă cu mare miză educațională, care viza dezvoltarea spiritului partinic. Totuși, poezia lor pentru copii nu întrunește toate criteriile ideologiei oficiale. În 1947 Emilian Bucov publică povestirea sa în versuri *Andrieș*, iar Liviu Deleanu – *Poezii pentru copii*. „Sub acoperirea oferită de convenția fabulosului și a ludicului literaturii pentru copii, Bucov și Deleanu realizează, în plină campanie jdanovistă, producții aproape lipsite de patosul și de emfaza ce caracterizau literatura epocii" (Negură 2014, p. 264). Volumele au stârnit critici dure pentru „erorile politice" pe care le-ar comporta: „reprezentarea idealistă a trecutului", „apolitismul" și „imoralitatea" (*Ibidem*, p. 264). Din acest moment, cenzura comunistă insistă asupra ideii de a aronda întreaga literatură, atât cea pentru adulți, cât și cea pentru copii, celor două condiții: textele trebuie să fie mobilizatoare și moralizatoare. Este vorba despre o percepție abstractă și limitată a psihologiei cititorului mic, educându-se în primul rând *naționalismul*, demagogia și datoria față de „Patria-Mamă".

În anul 1950, în cadrul plenarei a VIII-a a conducerii Uniunii Scriitorilor Sovietici din URSS, s-a hotărât ca scriitorii să creeze opere literare pentru copii numeroase și de bună calitate (*Ibidem*, p. 264). Cei mai reprezentativi autori care scriau poezii pentru copii erau: Liviu Deleanu, Vladimir Rusu, Vladimir Belistov și Valentin Roșca. După Petru Negură, în perioada cuprinsă între anii 1946 și 1948, în URSS au fost editate circa 3.350 de titluri de cărți pentru copii, cu un tiraj de peste 116 milioane de exemplare.

Pentru sporirea activității literare, în cadrul USM a fost instituită o secție de literatură dedicată copiilor, fapt pentru care în anul 1952 sunt publicate peste 50 de opere pentru copii. Rezoluția USM de a produce mai multă literatură pentru copii a condiționat o activitate scriitoricească prolifică. Orgoliul scriitorilor basarabeni a fost stimulat și de percepția colectivă a breslei că nu poți fi un scriitor popular dacă nu ești în stare să scrii opere pe înțelesul unui copil (*Ibidem*, p. 264).

Perioada poststalinistă. Tentative de dezgheț artistic

După moartea lui Stalin, la 5 martie 1953, literatura din blocul socialist cunoaște o perioadă de liberalizare. Conducerea URSS, formată din Gh. Malenkov, președinte al Consiliului de Miniștri, adjunctul său, L. Beria, și N. Hrușciov, secretar al CC al PCUS, vor iniția reforme care să demonstreze o anumită detașare de represiunile și deportările staliniste și o „liberalizare" a vieții culturale. La inițiativa lui Beria, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS emite legea „Cu privire la amnistiere", prin care peste 1 milion de deținuți politici erau eliberați, iar vreo 4.000 de dosare urmau a fi clasate (Negru et. al. 2023, p. 215).

Începând cu anul 1955, în revistele literare și de cultură din RSSM se vor publica texte consacrate clasicilor literaturii române din sec. XVIII-XIX. Cu acceptul cenzurii, se editează lucrări despre Ion Creangă, Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu-Hasdeu. De asemenea, Uniunea Scriitorilor din RSSM (președinte fiind Andrei Lupan, secretar – Lev Barski) lansează mai multe inițiative: de a redenumi unele străzi cu nume de scriitori români (Donici, Eminescu, Alecu Russo etc.) și de întemeiere a Aleii clasicilor (scrisoarea din 20 iunie 1955), acțiune dusă la îndeplinire în aprilie 1958. Vasile Coroban, Ion Vasilenco, Efim Levit etc. publică texte de valorificare a moștenirii literare românești. Această „oxigenare" a literaturii a durat de la moartea lui Stalin până în anul '68, când s-a revenit la cenzură în forță. Anii '60 au constituit însă o piatră de temelie pentru evoluția literaturii de la noi. Destalinizarea era însă de fațadă, mai cu seamă pentru scriitori și artiști. Acestora li se interzice în continuare să publice texte care critică sistemul stalinist. La Congresul al XXII-lea (17-31 octombrie 1961), Hrușciov insistă asupra necesității revenirii la principiile realismului socialist în literatură și artă, pe care o vedea drept singura metodă de creație. Oamenilor de artă nu le rămâne decât să se conformeze, respectând îndeaproape linia politică trasată de partid, sau să aleagă „samizdatul". Cenzura se înăsprește pentru scriitori. La Plenara a VIII-a a CC al PCM din 5 iulie 1963, Ivan Bodiul, prin-secretar CC al PCM, atacă „tendințele incorecte în rândul unei părți a scriitorilor și cercetătorilor literari, care se manifestă prin idealizarea trecutului literar al poporului moldovenesc", incriminând și opiniile marelui romanist rus I. Kojevnicov, care încurajează demersurile „nesănătoase" ale scriitorilor autohtoni. (*Ibidem*, p. 259). Sunt aspru criticați Nicolai Costenco, Aureliu Busuioc, Petru Cărare, pictorul Mihai Grecu, filologul Ion Vasilenco etc.

Conexiunea scriitorilor moldoveni cu moștenirea clasică românească a avut un efect extraordinar asupra literaturii. Este perioada de afirmare a generației șaizeciste, cea care va marca dezghețul literaturii moldovenești.

În anii '60 s-a pus în discuție problema stringentă a revenirii literaturii la existența adevărată. În ceea ce privește literatura pentru copii, se simte o deplasare de accente. Într-un articol din revista *Nistru*, Gheorghe Gheorghiu a abordat problema falsului în literatura pentru copii, a neaderenței acesteia la „viața adevărată, cu problemele ei complicate". În cadrul unei vizite într-o școală medie, omul de cultură remarcă, cu emoție și mirare, sinceritatea întrebărilor adresate de elevi: „Cum să înțelegem adevărata prietenie și adevărata dragoste? Cum se naște eroismul? Ce e principal în viață? Care sunt romanticii și ce este romantica?" (Bahnaru et. al. 2016, p. 71). Aceste interogații, deși formulate cu inocență și chiar stângăcie, denotă o frământare interioară profundă și o nevoie autentică de sens, care nu au nimic în comun cu discursul ideologic rigid. Întrebările elevilor dezvăluie o altă dimensiune, total contradictorie literaturii de regim: dorința de autenticitate, de valori umane, de înțelegere a rosturilor în lume. Ele exprimă o tensiune între lumea oficială, mecanică și abstractă, și universul viu, explorat cu multă curiozitate și sensibilitate de către copil. Gheorghiu constată că adevărata literatură pentru copii și nu doar ar trebui

să răspundă întrebărilor și să abordeze problemele complicate ale vieții, care rămân ignorate (*Ibidem*, p. 71).

Această mutație de paradigmă și căutare a autenticului se reflectă direct în tabloul editorial al epocii. Deși peisajul literaturii pentru copii este dominat de figurile lui Lupan, Bucov, Deleanu (cu *Poezii pentru copii*, 1947), se remarcă afirmarea unei noi generații de scriitori pentru copii, care vor redefini estetica genului: George Meniuc (*La balul coțofenei*, 1956), Grigore Vieru (*Alarma,* 1957), Valentin Roșca (*Din câte ochii văd,* 1957), Aureliu Busuioc (*La pădure*, 1955), Petru Cărare (*Cale bună, Ionele!,* 1962), Liviu Damian (*Comoara*, 1964), Ion Vatamanu (*Aventurile lui Atomică*, 1966) ș.a. Acești scriitori marchează deja o altă „vârstă" a literaturii pentru copii, lăsând în urmă poncifele realismului socialist în literatură.

În concluzie, literatura pentru copii din perioada sovietică nu a reprezentat un simplu act estetic adaptat vârstei, ci a funcționat ca un veritabil instrument de colonizare simbolică și inginerie socială. Prin subordonarea creației literare directivelor ideologice ale realismului socialist, puterea colonială a urmărit o dublă fractură: pe de o parte, izolarea noilor generații de moștenirea culturală română prin *instalarea* barierei alfabetului chirilic și impunerea limbii ruse, iar pe de altă parte, prin înlocuirea modelului identitar tradițional cu tipologia rigidă a lui *homo sovieticus*.

S-a urmărit utilizarea literaturii pentru a pătrunde în intimitatea familiei și a disloca rolul pedagogic al părinților, facilitând astfel „preluarea controlului" asupra conștiințelor încă din pruncie.

Astfel, literatura pentru copii a servit drept avangardă a colonizării, fiind responsabilă pentru instaurarea acelui „rău al existenței" la nivel mental, pentru depășirea căruia, astăzi, este necesară desfășurarea unui amplu proces de resemnificare și decolonizare a imaginarului colectiv.

Referințe bibliografice:

BAHNARU, Vasile și COJOCARU, Gheorghe. *Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (14-15 octombrie 1965)*. Studii și materiale. Chișinău: Editura Tehnica-Info, 2016. ISBN 978-9975-63-402-1.

Carte de citire. Manual pentru clasa III a școlii începătoare. Chișinău: Școala Sovietică, 1947.

CIMPOI, Mihai. *Mirajul copilăriei*. Chișinău: Editura Lumina, 1968.

CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova.* Chișinău: Litera, 1998. ISBN 9975-74-201-7.

DOLGHI, Adrian. *Copilăria în Moldova Sovietică (1924-1961)*. O investigație istorico-antropologică a copilăriei de la periferia imperiului. Chișinău: Arc, 2022. ISBN 978-9975-0-0623-1.

MIGNOLO, Walter D. and WALSH, Catherine E. *On Decoloniality: Concepts, Analytics, Praxis*. Durham: Duke University Press, 2018. ISBN 978-0-8223-7177-9.

NEGRU, Elena și NEGRU, Gheorghe. *Politica identitară în RSS Moldovenească (1940-1941, 1944-1989).* Chișinău: Lexon-Prim, 2025. ISBN 978-9975.173-68-1.

NEGURĂ, Petru. *Nici eroi, nici trădători. Scriitorii moldoveni și puterea sovietică în epoca stalinistă*. Trad. din franceză de Șiclovan G. Chișinău: Cartier, 2014. ISBN 978-9975-79-903-4.

ŞLEAHTIȚCHI, Maria. Studiu introductiv. În: *Literatura din Basarabia în secolul XX. Literatură pentru copii*. Chișinău: Știința, Arc, 2004. ISBN 9975-67-465-8; ISBN 9975-61-360-8.

TERIAN, Andrei. *Critica de export. Teorii, contexte, ideologii*. București: Editura Muzeului Literaturii Române, 2013.

Primit: 16.03.2026
Acceptat: 20.05.2026